

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY — ORGAN POSWIĘCONY HIGIENIE I CZYSTOŚCI W NAJSZERSZYM ZNACZENIU TEGO SŁOWA.

WARUNKI PRENUMERATY.

Rocznie z przesyłką pocztową 6 złotych
We Francji 40 fr., w Ameryce 2 dol. roczn.
Zmiana adresu 50 gr.

**Konto Czekowe Pocztowej Kasy
Oszczędnościowej Nr. 15-960.**

Adres Redakcji i Administracji:

WARSZAWA, ul. Złota Nr. 23 m. 3.
Telef. 65 - 02. Skrzynka pocztowa Nr. 729.

w **Częstochowie** informacji udziela się:
ul. Panny Marji 10, Tel. 250 we wtorki i piątki od 7-8 w.

w **Krynicy** (podczas sezonu letniego) inf. udziela się:
ul. Kraszewskiego d. p. Szwarca (pokój Nr. 21)
we wtorki i piątki 3-6 w.

CENA OGŁOSZEŃ:

Za wiersz milimetr. na I-ej str. i

4 szpalt. | w tekście . . . . . 60 gr.
| za tekstem . . . . . 50 „

Za treść ogłoszeń redakcja **nie** odpowiada.

Cena pojedynczego numeru **50** gr.

Ogłoszenia dla „CZYSTOŚCI” przyjmują wszystkie Biura Ogłoszeń w Polsce i Zagranicą.

Redaktor i Wydawca: **Lekarz-D-ta Michał Grejniec w Częstochowie, Aleja M. Panny Nr. 10, tel. 2-50.**

OD REDAKCJI.

Wstępujemy w drugi rok naszej pracy.

Obraliśmy sobie specjalną placówkę, której poświęciliśmy dużo sił i energii.

Spotykamy się zewsząd z nader serdecznym uznaniem jak ze strony najszerszych warstw społecznych tak i ze strony czynników miarodajnych, którym na sercu leży szerzenie hasła czystości w Polsce.

To nam dodaje otuchy w naszej pracy, którą niezachwianie kontynuować będziemy dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej.

Przypuszczamy, że ilość naszych sympatyków coraz będzie większa.

Postaramy się w tym roku regularniej wydawać zeszyty „Czystości”.

Pierwszy — za Styczeń i Luty już rozsyłamy w terminie właściwym.

Zamieszczać w tym roku będziemy artykuły D-ra Stanisława Kopczyńskiego, Naczelnika Wydziału Higieny Szkolnej w Minist. W. R. i Oświecenia Publicznego, dotyczące się „Higieny Szkolnej”.

Zwracamy szczególną uwagę rodziców i pedagogów na artykuły te, które nas pouczają, w jakich warunkach higienicznych ma się uczyć nasza młodzież szkolna, aby wyrosła na zdrowych członków społeczeństwa.

Dr. Stanisław Kopczyński.

HISTORIA HIGIENY SZKOLNEJ W POLSCE.

Zarówno w zachodniej Europie jak i w Polsce higiena szkolna zaczęła się rozwijać dopiero w drugiej połowie XIX wieku i, stosownie do stanu oświaty, inaczej się kształtowała w każdym z trzech za- borów, na jakie Polska była podzielona w okresie niewoli.

Z dumą jednak powiedzieć możemy, że najważniejsze wymagania higieny szkolnej, dotyczące powietrza i światła w klasach, indywidualizowania uczniów, opieki nad zdrowiem młodzieży szkolnej, zostały szeroko uwzględnione już w ustawach pomnikowej instytucji państwa polskiego przed jego upadkiem politycznym, jaką była Komisja Edukacji Narodowej (1773). Istotnie, w odpowiednich programach tej ustawy twórcy jej, z nie-

zapomnianym Grzegorzem Piramowiczem na czele, wykazali wielką dbałość o uznanie wychowania fizycznego dziecka za równorzędne z umysłowym i moralnym i podali sposoby szerzenia higieny w szkole i przez szkołę.

Wychodząc z założenia, że higienicznie urządzone budynki szkolne to już co najmniej połowa gwarancji, że zasady higieny w szkole będą przestrzegane, rozpatrzmy, jak sprawa budownictwa szkolnego ro-

1929, Nr. 928, 30

zwija się w poszczególnych dzielnicach Polski.

W zaborze pruskim, gdzie dość wcześnie zaprowadzono nauczanie powszechne, rząd niemiecki z konieczności zajął się wznoszeniem budynków szkolnych, które niemal wszystkie, tak dla szkół powszechnych, jak średnich, a zwłaszcza dla seminarjów nauczycielskich, odpowiadają nawet dość surowym wymaganiom higieny.

Są to budynki murowane, przestronne, z salami gimnastycznymi, zaopatrzone w przyrządy do ćwiczeń cielesnych, z boiskami do zabaw i gier ruchowych.

W zaborze austriackim, zwłaszcza od czasu uzyskania częściowej autonomji (1867), władze polskie (sejm, rada szkolna krajowa, zarządy miast) zaczęły tej sprawie poświęcać baczną uwagę. Dzięki temu powstał szereg budynków szkolnych, w znacznej mierze uwzględniających wymagania higieny.

Najgorzej, wprost fatalnie sprawa ta przedstawia się w b. zaborze rosyjskim, a zwłaszcza na terenie b. Kongresówki, gdzie rząd rosyjski wprost świadomie nie wprowadzał nauczania powszechnego, a utrzymywał analfabetyzm.

Dopóki mieliśmy cię niepodległości, myślano o tej sprawie więcej. Tak w r. 1808, za czasów Księstwa Warszawskiego, Izba Edukacyjna, spadkobierczyni Komisji Edukacji Narodowej, zatwierdziła przepisy i wydała instrukcję, podług których szkoły powszechne miały być budowane, i poleciła darmo wydawać z lasów rządowych drzewo budulcowe na wznoszenie szkół powszechnych. Warunki jednak polityczne ani wówczas, ani na stopnie w czasach istnienia Komisji

Oświecenia Publicznego przy Wielopolskim, przy pewnej swobodzie, z jakiej korzystało podówczas szkolnictwo polskie, nie pozwalały na wcielenie w życie rozumnie pomysłanych zamierzeń. Warunki pomieszczeń szkolnych, zwłaszcza szkół powszechnych na terenie b. Kongresówki, co najmniej w 90% nie odpowiadały elementarnym wymaganiom higieny. Dość wspomnieć że przed wojną milionowe miasto Warszawa posiadała zaledwie trzy budynki, specjalnie wzniesione dla szkół powszechnych, miasto zaś Łódź — ani jednego. Szkoły powszechne mieściły się w lokalach prywatnych.

W dziedzinie budownictwa szkolnego, zwłaszcza prywatnego, rozpoczął się pewien ruch budowlany dopiero w końcu wieku XIX i na początku XX-go. Jednocześnie polscy architekci opracowują projekty wzorowych budynków szkolnych.

Na sprawę budownictwa szkolnego sejm odrodzonej Polski zwrócił baczną uwagę.

W r. 1919 uchwalili przyznanie poważnej zapomogi na odbudowę szkół, zniszczonych przez wojnę, na terenie b. Kongresówki i wschodniej części Małopolski.

W r. 1922 uchwalili ustawę „o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych”, która to ustawa przewiduje opracowanie planu sieci szkolnej, a koszty zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych wkłada na skarb państwa i na gminę, nie wyłączając możliwości pokrywania tych kosztów również z fundacji, zapisów i darowizn.

Druga ustawa z tegoż roku, rozwijająca pierwszą, a mianowicie „o budowie publicznych szkół pow-

szecznych” nakłada na gminy obowiązek dostarczania odpowiedniego pomieszczenia publicznym szkołom powszechnym oraz nauczycielom tych szkół.

Osobne rozporządzenie ministerjalne w rozwinięciu wyżej wymienionych ustaw określały wymiary i liczby pomieszczeń w budynkach publicznych szkół powszechnych i domach mieszkalnych dla nauczycieli, oraz zatwierdzanie planów przez specjalne komisje. Na budowę lub przebudowę szkół i domów mieszkalnych dla nauczycieli sejm uchwalił udzielanie gminom ze Skarbu Państwa zasiłków w wysokości 50% kosztów budowy, na pokrycie pozostałych kosztów uchwalił przyznawanie przez Skarb Państwa długoterminowych pożyczek.

W roku 1922 na te cele rząd wyznaczył 2¹/₂ miljarda marek, w roku 1923 około 10 miliardów marek, nie licząc kredytów na budowę kilku seminarjów nauczycielskich, szkół średnich, zawodowych, rozbudowy szkół wyższych i remontu szkół istniejących.

Niestety, ciężkie finansowe położenie państwa palącą sprawą budownictwa szkolnego zbyt wolno posuwa naprzód. Tak więc, pomimo udzielonych zasiłków w r. 1923 zaledwie kilkadziesiąt (około 80) budynków szkolnych w całej Rzeczypospolitej znajdowało się w okresie budowy.

(Czytelnikom inte esującym się specjalnie sprawą Hig. Szkol. polecamy nabycie dzieła „Hig. Szkol.” wydawnictwa M. Arcta w Warszawie, według którego artykuł powyższy cytujemy, za zezw. autora i wydawcy. Cena zł. 3.20. Można wypisać wprost, lub przez Adm. „Czystości”). (Przyp. Red.).

OD ADMINISTRACJI.

Abonenci „Czystości”, jak również ci, którzy nabyli nasz organ w kioskach „Ruchu” lub gdzieindziej, niezwłocznie otrzymują „Bony” na upominki, gdy przyślą kupony Nr. 5 z adnotacją, gdzie Nr. „Czystości” nabyli.

Zeszyt ten zawiera **Nr. 1 i 2** „Czystości” na 1929 r. treści następującej:

- 1) Dr. Stanisław Kopczyński. — „Historja Higieny Szkolnej w Polsce”.
- 2) Dr. Osmolski, Dyr. działu wychowania fizycznego na Powsz. Wyst. Kr. w Poznaniu. „Zdrowie—Opieka społeczna—Wychowanie fizyczne—Sport—na P.W.K.”. (Da'szy ciąg).
- 3) Prof. Dr. Paweł Gantkowski, Poznań. — „O raku i jego leczeniu”.
- 4) Lekarz-D-ła Michał Grejniec — „Czystość uzębienia i jamy ustnej”, e) „Jak pielęgnować uzębienie dzieci?”.
- 5) Dział „Czystość czynu społecznego”
- 6) Kronika „Czystości”.
- 7) Korespondencje, wywiady etc.
- 8) Odpowiedzi **Redakcji, Administracji** i ogłoszenia.

Wobec tego, że „Czystość“ znajduje się w poczekalniach lekarzy, w szpitalach, szkołach, sanatorjach, cukierniach, czytelnich, zdrojowiskach, stacjach kolejowych, urzędach i wogóle tam, gdzie ludzie się zbierają,—ogłoszenie w naszym organie ma **kolosalne** znaczenie **reklamowe**, to też „Czystość“ liczy na poparcie W. P. i ma nadzieję, że się nie zawiedzie.

Prosimy skorzystać z załączonej deklaracji, czeku P. K. O. Nr. 15-960 i zapisać się w poczet prenumeratorów i inserentów „Czystości“, zachęcając do tegoż swych przyjaciół i znajomych.

Zwracamy uwagę na nasz adres: **Warszawa, Złota 23 m. 3, tel. 65—02, skrz. poczt. Nr. 729.**

Inform. co do ogłoszeń i prenum. udziela się również w Warszawie ul. Nowogrodzka Nr. 31 m. 19, tel. 16-21.

Dr. Osmolski

Dyrektor działu wychowania fizycznego
na Powsz. Wyst. Kr. w Poznaniu.

Zdrowie - Opieka Społeczna - Wychowanie Fizyczne - Sport - Na P.W.K.

(Ciąg dalszy.)

W porozumieniu z przedstawicielami innych zainteresowanych resortów rządowych ułożono plan następujący:

Plan szkicowy grupy: Zdrowie i opieka społeczna.

A. Zdrowie.

1. Higjena rasy (tow. Eugeniczne).

2. Instytucje, opiekujące się dzieckiem.

3. Higjena szkolna (h. ucznia, nauczyciela, nauczania, budowa szkół internaty; h. akademika (domy akademickie, kuchnie); Min. W. R. i O. P.; Kolonje letnie dla dzieci i młodzieży (stowarzyszenia).

4. Higjena osobista i otoczenia (Tow. Higjeniczne).

5) Służba zdrowia w Polsce walka z chorobami zakaźnymi; Higjena reemigracji; Państwowy Zakład Higjenu — Min. Spraw Wewnętrznych, Dep. Zdrowia.

6. Szpitalnictwo, Sanatorja — Min. Spraw Wewn. Dep. Zdrowia.

7. Pielęgniarstwo

8. Walka z gruźlicą (Tow. Przeciwgruźlicze).

9. Walka z pijaństwem (Tow. Abstynenckie); walka z rakiem; walka z toczeniem; walka z jaglicą; walka z chorobami wenerycznymi.

10. Administracja san. i higjena wielkich miast.

11. Wiedza higjeniczna (profesorowie higj. w Uniwersytetach).

12. Propaganda higjenu,
13. Książki i wydawnictwa bieżące.

14. Higjena w wojsku (Min. Spr. Wojskowych).

15. Higjena pracy zawodowej i zapobieganie wypadkóm fabrycznym, ulicznym i t.p.

B. Opieka społeczna.

1. Zwalczanie żebractwa (Zw. Miast).

2. Stowarzyszenie pomocy doraźnej (Pogotowie ratunkowe),

3. Czerwony Krzyż, Y. M. C. A. Biały Krzyż, Koło Polek itd. itd.

(D. c. n.)

Prof. Dr. Gantkowski, Poznań.

O RAKU I JEGO LECZENIU.

Rakiem nazywamy nowotwór złośliwy, pojawiający się na powierzchni ciała, lub też w jego wnętrzu, nie wykazujący żadnej tendencji do gojenia się, raczej podatny do tkankowego rozpadu i przerwania się do innych miejsc chorego ustroju.

Bliższe poznanie choroby raka i określenie jej ściślejsze przypada na wiek XIX, a zatem na okres w którym nauki przyrodniczo-lekarskie zrobiły bardzo znaczne postępy, mianowicie na polu techniki drobnowidzowej.

Przekonano się wówczas najzupełniej o tem, iż ustrój nasz, zarówno jak i ustrój zwierząt i roślin, składa się z maleńkich komórek, w których odbywają się automatyczne procesy chemiczno-życiowe. Przekonano się i o tem, że również rak jest tkanką, składającą się z komórek i to t. zw. komórek nabłonkowych, czyli tworzących najpowierzchniejsze nakrycie skóry oraz błon śluzowych.

Otóż istota złośliwości raka tkwi w tem, że owe komórki nabłonkowe pod wpływem niezupełnie nam dziś jeszcze znanych szkodliwych czynników, zaczynają szybko i nadmiernie się mnożyć, tworzyć zwarte grupy i wciskać je jakoby w inne okoliczne tkanki, tworząc w nich guzy, uniemożliwiające tkankom tym lub narządom wypełnianie przeznaczonych funkcji.

Jeśli się zatem co dopiero opisanym proces chorobowego bujania komórek nabłonkowych odbywać będzie np. w żołądku, zrozumiemy, iż utworzy się w nim stale rosnący twardy guz, nazwany rakiem żołądka, odbierający żołądkowi zdolność normalnego wydzielania tak dla trawienia potrzebnego soku żołądkowego.

Nie dość tego; komórki rakowe zdolne są jeszcze do wytwarzania i wydzielania soków trujących, które działają niszcząco na krew i białko tkanek, powodując wynędznienie całego ciała, które zawsze u ludzi dotkniętych rakiem, pod koniec ich życia widzimy. Ponadto mogą się pojedyncze cząsteczki tkanki rakowej od pnia macierzystego oderwać i drogą naczyń chłonnych lub krwionośnych przedostać nawet do bardzo odległych narządów lub ich tkanek i wytworzyć tam rakowate nowotwory wtórne, czyli, jak na początku już zaznaczyłem, t.zw. przerzuty.

(Dok. nast.)

Lekarz-Dentysta Michał Grejniec.

Czystość uzębienia i jamy ustnej

e) Jak pielęgnować uzębienie dzieci!

Artykuł ten ze względów techniczno-drukarskich umieszczony będzie w następnym Nr. „Czystości”.

Krynica. Lokal w Centrum do wynajęcia dla kosmetyka, lekarza, lekarza-d-ty i t. p., na sezon zimowy i letni. Oferty do adm. „Czystości”. Warszawa, skrzyżka pocztowa Nr. 729 dla „Lokal” w Krynicy.

BIURO ARCHITEKTONICZNE
Karola Sowińskiego i Karola Kmielowicza
mieści się w willi
„Wisła” — Krynica.

Krynica-Parcela

z własnym źródłem.

Do sprzedania około 600 m. kw. Władomość w Adm. „Czystości” w Warszawie. Skrz. poczt. Nr. 729 dla „Parc. w Krynicy”.

Kto dba
o swe
zęby
używa
tylko
szczot.
„PUROL”

Korony
i mostki
oczysz-
cza
gruntownie
tylko
szczot.
„PUROL”

Utarty zwyczaj czyszczenia wszerz zębów powinien być zarzucony, gdyż przenosi tylko brud z jednego zęba na drugi i niszczy zęby.

Czyścić należy zęby *wzdłuż ich budowy, t. j. górne zęby z góry na dół, dolne zaś — z dołu do góry.*

Rozumie się, że powinna być ku

Jeżeli zęby są chore, to i usta są chore; **żołądek i Kiszki** są wtedy chore; stan ten pociąga **chorobę całego organizmu**. Niema zdrowia przy chorych zębach! Ale pamiętać należy, że nie wolno zębów swych, fundamentu swego zdrowia, powierzać partaczom, ani do wyjęcia, ani do leczenia, ani **tembardziej do wprawiania**.

temu zastosowana odpowiednia szczoteczka.

Najodpowiedniejszą ku temu szczoteczka do zębów jest według zdania największych powag Polski i Zagranicy, szczoteczka „Purol”, systemu Lek.-Dty Michała Grejnieca w Częstochowie.

Włosie w Anatomicznych (ulepszonych) szcz. „Purol” jest tak

skonstruowane, że obejmuje w zupełności nasze trzy zęby trzonowe, które przy jedzeniu najczęściej pracują, żując pokarmy, i podlegają przeto częstszemu zepsuciu. Resztki jedzenia w szczelinach pomiędzy trzonowcami niszczą ich emalję i powodują utratę tych właśnie zębów, które najwięcej się przyczyniają do *zucia* pokarmów.

DZIAŁ

Czystość czynu społecznego

Dział ten notuje wszelkie czyny ofiarne i szlachetne na rzecz ogółu, jednostki, wiedzy lub idei.

Prosimy naszych Sz. Czytelników o wszelkich tego rodzaju faktach zawiadamiać nas niezwłocznie.

Bohaterska śmierć Kapłana.

Zdawało by się, że w XX wieku, w czasach tolerancji względem wszystkich wyznań, nie powinny już były mieć miejsca wypadki poświęcenia życia na rzecz Wiary.

Są jednak kraje, gdzie niejeden za Wiarę swoją naraża swe życie.

W dalekim Meksyku duchowieństwo Rzymsko-Katolickie z narażeniem się życia swego mogło spełniać swe obowiązki duchowe, gdyż prezydent Calles srodze przesładował tych księży, którzy nie stosowali się do jego dekretów.

Donoszą nam z Vera-Cruz o poświęceniu się Ks. Padro d'Agillas dla Św. Wiary.

Sędziwy ten proboszcz, bo już 76 lat mający, dążył do pewnej kaplicy wiejskiej, aby pobłogosławić ślub młodej pary, która nie chciała iść do merostwa, lecz wołała wziąć ślub w Kościele.

Ks. Padro, aby go nie poznali, włożył na siebie ubranie cywilne i w towarzystwie kościelnego poszedł z Vera - Cruz drogą uboczną, aby żołdacy Callesa go nie zauważyli.

Z drżącym sercem już prawie do chodził do wioski, gdy wtem z lasu wyskakuje 4-ch żołądków z okrzykiem:

„Stój, dokąd idziesz?”

„Idę spełnić swój obowiązek”, od powiada staruszek.

„Doniesiono nam właśnie o tem” — mówi starszy żołądek — „i postanowiliśmy tobie przeszkodzić.

Za przekroczenie przepisów należy Ci się śmierć, darujemy Ci jednak życie, gdy wykrzykniesz: „Niech żyje Calles” i zawrócisz z drogi”.

Stary proboszcz Padro ukląkł na kolana wziął przed oblicze swe Krzyż Św. i wykrzyknął: — „Niech żyje Jezus Chrystus!”

Trzy razy powtórzyło się to samo. Zniecierpliwieni żołądacy, odstaępujący 10 kroków od klęczącego

Przy wszelkich zakupach,

zamówieniach i tp. powoływać się prosimy na „CZYSTOŚĆ”, zawiadamiając nas również o tem.

Zwracamy uwagę

na kupon pamiątkowy

księdza, dali salwę i stary proboszcz Padro padł na miejscu, zalany krwią. Żołdacy Callesa pierzchli, zostawiając trupa na miejscu; okoliczni włościanie przynieśli nosze, zanieśli ciało męczennika do pobliskiej kaplicy i tam Go na cmentarzu kościelnym pochowali.

Tak zginął *śmiercią męczennską* Ks. Padro d'Agillas!

KRONIKA CZYSTOSCI.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 10 czerwca 1927 r

o wykonywaniu praktyki denty-
stycznej.

(Dz. Ust. Nr. 54 poz. 476).

Na zasadzie art. 44 ust. 6 Konstytucji i Ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. Ust. Rzecz. Pol. Nr. 78 poz. 443), postanawiam co następuje:

„II O wykonywaniu czynności techniczno-dentystycznych.

Art. 13. Wykonywanie czynności techniczno-dentystycznych przez osoby, nieuprawnione do wykonywania praktyki lekarsko-dentystycznej, dozwolone jest wyłącznie pod kierunkiem i na zamówienie lekarza-dentysty; osoby te nie mają prawa bezpośredniego stykania się z pacjentem, używania jakichkolwiek tytułów, reklamowania się, umieszczania szyldów, tablic i ogłaszania się z wyjątkiem ogłaszania się w prasie fachowej”.

Podajemy dokładny tekst prawa do wiadomości ogółu i czynników miarodajnych i wzywamy w imię *dobra publicznego*, aby położono nareszcie kres temu niedopuszczalnemu nawet w Chinach zjawisku, aby do wprawiania zębów sztucznych oraz do jakichkolwiek bądź zabiegów w jamie ustnej i uzębieniu brali się różni chłopcy stajenni itp. indywidua.

Publiczność zostaje wprowadzona w błąd przez różnych wydrwigroszów (patrz koresp. „Czystości”), gdyż często nie wie nawet, że ma do czynienia z osobnikami, nieuprawnionymi do zabiegów przy zębach.

Pokątni ci partacze podają się za lekarzy-d-tów i grasują przeważnie wśród sfer uboższych.

Czas najwyższy położyć kres takiemu lekceważeniu zdrowia publicznego. (Przyp. Red.)

Z podróży inspekcyjnej ministra Składkowskiego.

W czasie ostatniej swej podróży inspekcyjnej na terytorjum woj. kieleckiego, p. minister spraw wewnętrznych, gen. Składkowski, zauważył szereg braków i zaniedbań, wskutek czego ministerstwo zwróciło się do wojewody kieleckiego z poleceniem poczynienia odpowiednich zarządzeń. W szczególności minister zwrócił uwagę na zaniedbany stan starożytnego ratusza w Szydłowcu, oraz na fatalne bruki i rażące nieporządki w miastach Miechowie i Sławkowie.

Konkurs Szkoły Podchorążych Sanitarnych.

Szkoła Podchorążych Sanitarnych ogłasza konkurs na pracę naukową na temat: „Alkoholizm w wojsku”.

Praca ta winna stanowić samodzielny i nieogłoszony dotąd przyczynek do poznania przyczyn i warunków szerzenia się alkoholizmu w wojsku, względnie jego skutków.

Praca w zasadzie powinna obejmować przynajmniej 1 arkusz druku. Przy wyjątkowych zaletach może być nagrodzona jednak pracą mniejszych rozmiarów.

Termin nadesłania pracy 1-go października 1929 r. Prace winny być adresowane do p. Komendan

ta Szkoły Podchorążych Sanitarnych w Warszawie (Górnoślaska nr. 45). „Praca na konkurs”.

Za najlepszą pracę nagroda wynosi 500 zł., II-ga nagroda — 300 zł., III-cia — 200 zł. W razie wyjątkowych zalet nadesłanej pracy może być przyznana łącznie I i II, a nawet wszystkie 3 nagrody razem, jeśli inne prace nie będą zasługiwały na wyróżnienie.

Szkoła Podch. Sanit. nabywa prawo drukowania nagrodzonych prac w „Lekarzu Wojskowym”, przyczem autor otrzymuje należne mu honorarium autorskie.

Ku czci poległych w służbie zdrowia stanie pomnik dłuta Wittiga.

Przed dwoma laty z inicjatywy szefa Dep. Sanitarnego M. S. Wojskowych gen. Roupperta i kmdta Szkoły Podchorążych Sanitarnych gen. Hubickiego zawiązał się komitet budowy pomnika ku uczczeniu poległych pracowników służby zdrowia, a więc lekarzy, lekarzy-d-tów, aptekarzy, felczerów, sanitariuszy i sanitariuszek.

Komitet powierzył budowę pomnika artyście rzeźbiarzowi Wittigowi; w pracowni artysty odbył się pokaz modelu pomnika, wykonanego w glinie. Projekt pomnika wyobraża sanitariusza, podnoszącego z ziemi ranego żołnierza.

Liczni przedstawiciele świata artystycznego, prasy i członkowie komitetu, wśród których byli obecni gen. Hubicki, gen. em. Gurbski, b. min. Chodźko, prof. Konopacki i prof. Koskowski wyrażali się z wielkiem uznaniem o projekcie pomnika.

Pomnik ten stanie przed Szkołą Podchor. Sanit.

Nowy zastęp higienistek przeciwgruźliczych.

W państwowej szkole higieny odbyła się uroczystość zakończenia 5-go kursu dla higienistek wywiadowczyń przeciwgruźliczych, który trwał 7 tygodni. Kurs ten zorganizowany przez Polski Związek Przeciwgruźliczy, przy poparciu i współudziale ministerjum pracy i opieki społecznej oraz przy współudziale ministerjum spraw wewnętrznych, obejmował zarówno bogaty dział teoretyczny z zakresu higieny, bakterjologii i walki z gruźlicą, jak i zajęcia praktyczne z pielęgniarstwa.

Na kurs uczęszczało 29 słuchaczek.

Uroczystość zakończenia kursu zagał p. dr. Kazimierz Górski z ramienia ministerjum pracy i opieki społecznej, jako przewodniczący komisji organizacyjnej. Następnie

przemawiała przedstawicielka ministerjum spraw wewnętrznych referentka pielęgniarstwa departamentu sł. zdrowia P. Babicka, która zęgnęła słuchaczki, życząc im owocnej pracy w poradniach. W końcu przemówił prezes Polskiego Związku Przeciwgruźliczego, dr. Czesław Wroczyński, który wskazał na ciężkie i odpowiedzialne obowiązki higienistki-wywiadowczyni przeciwgruźliczej, której praca nawet w trudnych warunkach materialnych ma bardzo cenne znaczenie w sprawie zapobiegania gruźlicy w rodzinach.

Po tem przemówieniu nastąpiło rozdanie zaświadczeń z ukończenia kursu.

Zjazd szefów sanitarnych P. C. K.

W sali posiedzeń zarządu głównego Polskiego Czerwonego Krzyża odbyły się obrady zjazdu szefów sanitarnych okręgowych P. C. K. Na zjazd przybyli przedstawiciele 10-ciu okręgów P. C. K. Obradom przewodniczył szef sanitarny P. C. K. gen. dr. Witold Horodyński. Tematem brad były sprawy następujące:

- 1) Aktywny stan akcji organizowania drużyn ratowniczych PCK.,
- 2) Sprawozdanie z okręgów o za początkowaniu kursów dla siostr pogotowia sanitarnego i dyskusja nad praktycznym przeprowadzeniem tych kursów,
- 3) Sprawy zaopatrzenia materialnego dla pogotowia sanitarnego.

Rozbudowa instytutu higieny.

Wydział zdrowia publicznego zamierza przystąpić do rozbudowy domu miejskiego, w którym mieści się instytut higieniczny przy ul. Nowogrodzkiej 82.

Według opracowanego projektu wykonana będzie nadbudowa drugiego piętra, gdzie znajdują się sala muzealna oraz obszerne pomieszczenie dla aurytorjum do odczytów i prelekcji naukowych. Wykonanie tego projektu uzależnione jest od tego, czy z posesji znajdującego się w sąsiedztwie domu wychowawczego będzie udzielony pas gruntu, szerokości 4,8 mtr., niezbędny dla rozbudowy gmachu.

Kupon Nr. 5.

Każdy czytelnik „Czystości” który przysła wycięty ten kupon i poda swój dokładny adres do Administracji otrzyma pamiątkę, która wyniesie tyle, a może nawet i więcej, co kosztuje numer pojedynczy „Czystości”.

LECZNICA

Polskiego Czerwonego Krzyża.

63 MARSZAŁKOWSKA 63
róg Pięknej. Tel. 59-77.

Wszystkie specjalności od 9 r. do 8 wiecz.
Rentgen, Diatermia, D'Arsonel, Lampy
kwarcowe, Sollux, Elektryzacja, Analizy,
Szczepienia.

Targowiska na Przedmieściach Warszawy.

Wydział techniczny magistratu opracował plany targowisk otwartych na Grochowie, Brudnie, Pelcowiznie i na Marjenstacie. Na wszystkich tych przedmieściach ma być ułożony bruk asfaltowy, urządzić specjalne wodociągi, zainstalowane światła elektryczne, wybudowane szalety itp. Kredyty na utworzenie tych targowisk wstawione mają być do budżetu miasta na rok 1929-30.

Sztuczne odświeżanie powietrza przez elektrownie.

Spostrzeżenia poczynione w miejscowościach bliskich elektrowni, wyładowań elektrycznych, wykazały czystość powietrza, a skład jego analogiczny do górskiego. Cechę tę zawdzięcza ozonowi, który powstaje w pobliżu maszyn elektrycznych. Doświadczenia przeprowadzone w tym kierunku w Stanach Zjednoczonych w szkołach Saint Louis dały nieoczekiwane wyniki. Do badań wzięto dwie klasy dzieci, w jednej ozonowano powietrze specjalnymi urządzeniami, w drugiej nie. W salach ozonowanych dzieci wykazywały przybytek na wadze, wyraźną poprawę cery jak i całego wyglądu, zamiast anemicznych białych otrzymano świeże i zdrowe. Zaletami temi nie mogły się poszczycić dzieci z sal normalnych.

Próby też sztucznego odświeżania powietrza ozonem otwierają nowe horyzonty i dają możność poprawy powietrza w szkołach, salach gimnastycznych i lokalach pomieszczeń zbiorowych.

Przepisy higieniczne.

Wydział zdrowia magistratu wydał nakaz dla wędliniarni i masarni w sprawie przechowywania kiełbas i wędlin. Rozwieszanie wędlin jest dopuszczalne tylko wówczas o ile ściany sklepów są wyłożone białymi kaflami. Wędliny rozpoczęte muszą być przechowywane pod gablotkami. W każdej wędliniarni muszą być urządzone umywalnie dla personelu.

O higienę w cukierniach.

Komisariat Rządu zlecił cukierniom, jadłodajniom, kawiarniom i t. d., by obsługa podawała ciastka i pieczywo tylko w ilości żądanej przez gości. Pieczywo raz podane nie powinno wracać do bufetu i później powtórnie nie może być podawane gościom. Zalecenie to ma na względzie fakt, że konsumenci dotykają podane pieczywo rękami, co przyczynia się do rozpowszechniania chorób zakaźnych.

Kurs wychowania fizycznego dla lekarzy.

W Państwowej Szkole Higieny odbyło się otwarcie kursu wychowania fizycznego dla lekarzy. Po przemówieniu dyrektora Państwowej Szkoły Higieny, dr. W. Chodźko, wstępny wykład o organizacji wychowania fizycznego w Polsce wygłosił ppłk. Ulrych, dyrektor Pań-

stwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowego.

Kurs ma za zadanie przeszkolenie lekarzy w zakresie badania i oceniania zdolności do ćwiczeń, oraz współdziałanie w wychowaniu fizycznym młodzieży.

Na kurs Państwowa Szkoła Higieny przyjęła 40 lekarzy.

KORESPONDENCJE WŁASNE.

CZĘSTOCHOWA.

„Gdzie nasz wieśniak ma brać przykłady czystości, jak nie w Częstochowie”? powiedzieli ojcowie naszego Podjasnogórskiego grodu.

Jak powiedzieli, tak też i zrobili.

Co drugi dom w Częstochowie posiada obecnie kubetek do odpadków i śmierci i biada temu, kto rzuci niedopałki lub papierki na chodnik — nie minie go kara policyjna, bo nasi posterunkowi są pod tym względem dalekowiedzcy.

Obserwowałem, jak na peronie pewna efektowna panienczka musiała zebrać rozrzucone skrawki papieru, aby nie zapłacić karv kilku złotych.

Przypuszczam, że już więcej ani ona, ani jej koleżanki śmiecić nie będą.

Wprowadzone niedawno autobusy są bardzo ładne i czyste i przypuszczam, że główny kierownik inż. Proniewicz nie dopuści, aby zostały zabrudzone przez osoby, których niechlujstwo i brud nie razi.

Nie rozumiemy, dlaczego różni partacze dentyści obrali sobie teren Częstochowski jako pole otumanienia i krzywdzenia ludzi.

W mieście jakoś policja do wplenienia tego zła się wzięła energicznie. Poszli więc do okolicznych miasteczek.

Pisaliśmy już o Kłobucku, gdzie jakiś fagas ponabierał różnych ludzi i znikł jak kamfora.

Obecnie donoszą nam o takimże wypadku z Przyrowa, Pewien partacz postanowił uszczęśliwić to miasteczko swoim pobytem, nabrał od różnych ludzi zadatki, napaskudził, nakaleczył usta różnych obywateli tamtejszych i pięknego dnia zwał.

Dopiero wtedy nasi zmyślili, że zaczęli szukać tego domorosłego uleczyciela i znaleźli go gdzieś na poddaszu w Częstochowie. Ten partacz zdążył jednak gdzieś zadatki spuścić. Podobno policja już jest na tropie owego uzdrowiciela i niebawem pójdzie za kratki.

Pytamy się po raz który, czy nie lepiej pójść do lekarza-d-ty i być pewnym odpowiedniego leczenia i wprawienia uzębienia, niż powie-

rać swe zdrowie i pieniądze, ciężko zapracowane, jakiemuś pokątnemu partaczowi?

Ubył Częstochowie jeden z przed wojennych działaczy społecznych, b. p. Szymon Chajutin, Prezes Ż. T. G. S.

Był to typ szlachetnego działacza z szeregu tych prezesów, którzy instytucji oddawali albo majątek albo pracę intensywną.

Namnożyła się ostatnio liczba prezesów, którzy na tytuł prezesa bardzo nawet lecą, lecz ani do kieszeni się nie biorą, ani pracy wydajnej nie wykazują.

Widać było na pogrzebie b. p. Chajutina liczne rzesze oddających ostatnią posługę człowiekowi, który hołdował *szlachetnym tradycjom* i nie żałował ani pieniędzy ani czasu dla pracy społecznej, szczególnie zaś dla rozwoju sportu wśród młodzieży.

Niech Mu ziemia lekką będzie!

KRYNICA.

Krynica powoli poczyną odgrywać w Polsce rolę St. Moritz. Tegoroczny sezon zimowy, jaki ta urocza miejscowość otworzyła dla kuracjuszy i sportowców, wyraźnie wskazuje na postęp, jaki czyni Krynica z zimy na zimę. Przyjeżdżając do Krynicy odnosi się od razu korzystne wrażenie z racji rzęsistej oświetlenia łukowemi lampami, oświetlenia którego pozazdrościć może Krynicy Zakopane. Szeroki deptak, mknące sanki wesoło dzwoniące w mroźnym powietrzu oraz piękne „Nowe Łazienki”, uposobiają mile każdego gościa.

Ruch świąteczny w Krynicy w tym roku niebywały. Dom Zdrojowy i Nowe Łazienki nabite gośćmi, również i w prywatnych pensjonatach niemało się ludzi zjechało — tak, że na deptaku, na okolicznych pagórkach, na torze saneczkowym — wszędzie pełno.

Tę, z każdą zimą, wzrastającą popularność zawdzięcza Krynica swym warunkom i zaletom korzystniejszym niż te, które posiada Zakopane. Przedewszystkiem Krynica prócz tego, że jest miejscowością jak Zakopane, położoną w górach

(przeszło 600 m. ponad poziom morza), jest jednocześnie uzdrowiskiem leczniczym. Cudownie działające kąpiele gazowe, wydobywane z głębi ziemi, świetne źródła wód mineralnych, o różnorodnym i bogatym składzie chemicznym, przewyższające niejednokrotnie zachwalane i znane źródła zagraniczne — stwarzają warunki wyjątkowe dla Krynicy, w której można połączyć odpoczynek w rzeźkiem górskim powietrzu wraz z leczeniem różnych chorób, które każdy w pewnym wieku w organizmie swym hoduje. Długim ważnym względem, dzięki któremu Krynica przewyższa Zakopane zamą, jest klimat. Halnych wiatrów, tak niespodziewanie spadających na Zakopane i pożerających w oczach śnieg — niema tu wcale, to też dla sportów zimowych Krynica jest miejscowością wprost wymarzoną. Najlepszym dowodem ubiegły właśnie okres świąteczny, w którym bez przerwy w ciągu dwu tygodni odbywały się w Krynicy krajowe i międzynarodowe zawody hokejowe, przy świetnym stanie lodu. Odwilż trwała przez jeden zaledwie dzień. Te specjalne warunki, jakie posiada Krynica dla rozwoju sportów zimowych, predestynujących ją na polskie St. Moritz — wykorzystuje energicznie zarząd państwowy uzdrowiska, zakładając coraz to nowe inwestycje w tej dziedzinie. Tak więc na wprost Zakładu Zdrojowego stanęła imponująca skocznia narciarska wybudowana najdłuższy w Polsce 1300 metrów tor saneczkowy i buduje także bobslejowy, ukończono doskonale tor ślizgawkowy, w projekcie jest wieki stadion sportowy — jed-

Muszla orkiestry w Krynicy.

nem słowem Krynica postanowiła sobie pracować na miarę europejską.

Przyjazd p. Marszałkowej Piłsudskiej przyciągnął za sobą ogromną ilość gości ze wszystkich stron Polski. Zauważyliśmy, że prawie każdy kuracjusz w czytelni Zdrojowej prosi o „Czystość”, gdyż przekonany jest, że wiele spraw z dziedziny higieny i czystości zostało poruszonych i ulepszonych dzięki staraniom naszego organu.

Przed kilku dniami nagabywał mnie pewien starszy jegomość i szeptał mi długo do ucha: „Panie, niech no Pan o tem w „Czystości” napisze”.

Przyrzekłem mu to solennie uczynić, zwróciłem się gdzie należy, usunięto gnębiący mego przyjaciela defekt i wczoraj już doszedł do mnie z miną zadowoloną, wołając zdaleka: „Panie, wierzę że „Czystość” wywołuje — czystość”!

Kurację p. Marszałkowej jak i córeczek p. Wandy i p. Jagódki przeprowadza lekarz zdrojowy Dr. W. Graba-Łęcki.

ŁÓDŹ.

Łódź była przed wojną miastem szczególnie brudnym i zaniedbanym. Przez 10 lat istnienia Polski Niepodległej zdziałano wiele, ale jeszcze więcej do zrobienia pozostało.

Choroby w Łodzi mają doskonałe pole do rozwoju. I tak w roku ostatnim zameldowano 3,745 wypadków zachorowań na choroby ostrozakażne. W liczbie tej było 1787 mężczyzn i 1958 kobiet.

Łódź szczególnie dotkliwie cierpi na brak szpitali. Zaradzić tu może jedynie budowa wielkiego szpitala powszechnego na 2000 łóżek, co musi kosztować około 30 milionów złotych.

Szpitali społecznych i prywatnych posiada Łódź 8 o ogólnej liczbie 1098 łóżek.

Nadto Łódź posiada jeden okręgowy szpital wojskowy na 500 łó-

żek, w którym w ostatnim roku leczyło się 6287 osób.

W łódzkich zakładach położniczych przebywało i leczyło się ogółem 4741 osoby.

W ambulatorjach miejskich udzielono porad i zapomóg ogółem 154,140. Ambulatorja społeczne udzieliły ogółem 77,824 porad.

Miejska sekcja do walki z jagiłą zbadała w ostatnim roku 5872 osoby, miejska sekcja do walki z rakiem zbadała 1126 osób.

Miejskie zakłady kąpielowe wydały w ostatnim roku ogółem 406,295 odkażeń, przyczem odkażono 6315 ubikacyj o ogólnej pojemności 372,285 metrów sześciennych. Miejska pracownia bakteriologiczna dokonała w ostatnim roku 13,279 badań, miejskie prosektorjum dokonało 85 sekcji klinicznych, 99 seksyj, sądowych i 234 rozbiory histopatologiczne. Miej-

ska apteka szpitalna wydała 26 tysięcy artykułów i wykonała 22,749 recept.

Miejskie Pogotowie Ratunkowe w ciągu ostatniego roku wzywane było do wypadków i do przewozu 8,182 razy.

W ostatnim roku zanotowano 5487 nieszczęśliwych wypadków przy pracy.

Miejski Urząd Weterynaryjny zniszczył w ostatnim roku ogółem 339 trupów zwierząt i 929 zwierząt żywych, w tem 756 złowionych na ulicy psów oraz 12 kotów.

Urząd sanitarno-obyczajowy udzielił ogółem 202 porady pierwszej i 2030 porad następnych.

Higiena publiczna w Łodzi posiada jeszcze pewne, czasami nawet może dość poważne braki, niewątpliwie w dalszych latach pracy będą one stopniowo usuwane, aby dać Łodzi możność rozkwitu w należytych warunkach higienicznych.

Odpowiedzi Redakcji.

W. P. Dr. S. M. w Wilnie. Dział sportowy na Wystawie w Poznaniu będzie bardzo urozmaicony. Zwracamy uwagę na art. Dra Osmolskiego w „Czystości”.

W. P. Inż. F. R. w Bydgoszczy. Owszem „Czystość” będzie reprezentowana przez specjalnego naszego korespondenta na Wystawie w Poznaniu.

Ewentualnie możemy W. P. służyć wszelką pomocą przy zwiedzeniu Wystawy i to nie tylko działu sanitarnego.

W. P. D-wa M. H. w Krakowie. Dziękujemy bardzo za wyrazy sympatii. Na zapytanie, czem W. P. D-wa by mogła nam dopomóc, — możemy odpowiedzieć — zjednywać nam abonentów wśród otoczenia i znajomych, oraz wystarać się o kilka ogłoszeń firm, mających jakiś związek z higieną, ewentualnie też wystarać się o pomoc na nasz fundusz prasowy.

Jeżeli każdy, kto sympatyzuje z „Czystością”, to uczyni, będziemy mogli znacznie rozszerzyć ramy naszego wydawnictwa.

W. P. Prof. A. C. we Lwowie. Z przyjemnością zamieszczamy wszelkie wiadomości o czynach szlachetnych.

Jest ich, niestety, jeszcze za mało. Daleko więcej jest czynów brudnych, któremi umajone są szpalty wszystkich prawie gazet.

Zadanie nasze jest, przyznajemy się, trudniejsze, ale zato przyjemniejsze i pożyteczniejsze.

W. P. Lekarz-Dta M. w Lublinie. Dziękujemy za wyrazy sympatii. Zupełnie słusznie W. P. Dr. zauważył, że na łamach „Czystości” prowadzi się również walkę przeciw partactwu w lecznictwie i zębolecznictwie.

Ze również inni lekarze i lekarzed-ści, idąc za przykładem W. P. D-ra poprą nasz organ, rozumie się najzupełniej. Mamy już wiele takich przykładów i dążyć będziemy ku temu, aby „Czystość” była w poczekalniach każdego lekarza i odontologa. Dla dobra ogółu prosimy o wszelkich faktach partactwa niezwłocznie nas zawiadamiać.

Odpowiedzi Administracji.

W. P. S. M. w Wieluniu. Czarująca p. Ceranka już wróciła do zdrowia i liczni wielbiciele jej talentu będą mogli podziwiać ją na scenie.

Radzimy całemu towarzystwu w brać się do teatru „Rozmaitości” w dniu powszedni, gdy niema natłoku.

W. P. M. F. w Krzepicach. Owszem, Dr. P. Broniatowski praktykuje, jak dawniej, w Częstochowie, II Aleja 21 w chorobach skórnych i wenerycznych.

W. P. Karol Jeleń w Warszawie. Dr. Zamentof, kierownik kursów Kosmetycznych mieszka w Warszawie, Senatorska 36, prawdo podobnie W. P. poradzi w tej kwestji najlepiej.

W. P. Siostra Górnicka w Swarzędzu pod Poznaniem.

Przytułek dla starców znajduje się w Warszawie, Krak. Przedm. 64 oraz za rogatkami Belwederskiemi. W Częstochowie zaś przy ul. Ogrodowej. Radzimy tam się zwrócić. Gdyby W. P. dała ogłoszenie w „Czystości” niezawodnie by się i ktoś prywatnie zgłosił.

W. P. M. S. w Koniecpolu. Czynimy zadość prośbie W. P. i ostrze gamy wszystkich przed jakimś szczipłym brunetem w binoklach, który przyjeżdżając do Koniecpola i Mstowa, podawał się za dentystę, a w rzeczywistości zamiatał jakiś czas przedpokój u lekarza d-ty. Dzielna nasza policja wykurzyła go stamtąd.

Wobec tego, że pewnie będzie chciał uszczęśliwić inne okolice Częstochowy (ci partacze jakoś myślą, że tu więcej naiwnych złapia) — by łoby wskazane, aby to zło już nareszcie z powiatu Częstochowskiego wytropić, należy o przybyciu zaraz posterunek zawiadomić, który owego ptaszka — do... ula zaprowadzi.

E. L. BREGMAN

w Warszawie, Złota 23
telef. 65—02.

**SKŁAD PRZYBORÓW
LEKARSKO-DENTYSTYCZNYCH**

Najtańsze i najlepsze
— źródło zakupu. —

LEKARZ DENTYSTA

MICHAŁ GREJNIEC

W CZĘSTOCHOWIE.

I-sza Aleja Nr. 10 telef. Nr. 2 50.

Przyjmuje cod iennie
od 9—1 i od 3—7 w.

**Choroby zębów i jamy
ustnej.**

ZĘBY SZTUCZNE.

Poszukujemy wspólnika lub
udziałowca do
intratnego interesu. Wkład od 10
do 0 tys. złotych. — Oferty do
Administracji „Czystości”
Warszawa, skrz. 729
sub „Udziałowiec”

... nareszcie więc jestem zadowolona,
mam zęby czyste, białe, bez żadnego
osadu w ustach czuje świeżość i przy-
jemny smak, a to dzięki szczoteczkom
i proszkowi „Purol” systemu i wynalazku
Lekarza-D-ty **Michała Grejnieca**

Mela Grabowska

Primadonka Operetki
Lwowskiej.

OGŁOSZENIE.

Magistrat m. Częstochowy podaje do publicznej wiadomości, że z dniem 15 b. m. o godz. 5 rano zostaje otwarta miejska komunikacja autobusowa na przestrzeni ulic N. M. Panny, Nowy Rynek, ul. Narutowicza, Częstochowianka i z powrotem Cena biletów od narku Staszycza wzgl. 3-go Maja do Nowego Rynku — 20 gr., od Nowego Rynku do Częstochowianki 20 gr.

Magistrat m. Częstochowy.

FUTRA

najtaniej się kupuje

W WARSZAWIE

ul. Trębacka 10.

w f. „OCCASION”

KLIENTOM Z PROWINCJI SPEC. ULGI!!!

Reporterzy zdolni

oraz

Akwizytorzy dzielni

— **potrzebni!** —

Adm. „Czystości”

w Warszawie.

Skrz. poczt. Nr. 729

sub. „Praca”.

Lek. D-ta N. Kupicki, B. Asystent Szk. Lekarsko-Dentyst. w Warszawie twierdzi:

„Uważam szczoteczki „Purol” ze względów aseptycznych za doskonałe **Anatomiczne zaś szczoteczki „Purol”, wycięte według budowy zębów trzonowych, są, — według mnie, — wprost idealne i powinny być powszechnie używane.**”

Dr. med. Adolf Gibiański (Łódź) tak się wypowiada:

„Używając szczoteczkę do zębów pomysłu p. Lekarza D-ty Michała Grejnieca, stwierdzam, że dobrze wykonana, ma pomysłowo odpowiednią formę, **odpowiada wszelkim wymaganiom higieny i aseptyki.**”

Zastępuje ze wszechmiar na rozpowszechnienie wszędzie, **szczególniej w zakładach naukowych.**

KRYNICA „Lwigród”

Największy,
najczystszy

i najwytworniejszy

HOTEL-PENSJONAT

W KRYNICY!
otwarty cały rok!

Auta własne
stałe do dyspozycji
W. P. Gości!

PIEGI

zółte plamy, opalenizne,
usuwa pod gwarancją ap-
tekarza Jana Gadebuscha
„AXELA” krem od pie-
sów: 1/2 słoika 2,50 zł.
1/1 sł. 4,50 zł., do tego
mydło „AXELA” 1 kaw. 1,50 zł., 3 kaw.
3,50 zł. Do nabycia w drogeriach i
aptekach lub wprost w firmie

J. GADEBUSCH
Poznań, Nowa 7 (Bazar).

ZBYTECZNE OWŁOSIENIE

na rękach, nogach, pod pachą
i t. p. usuwa radykalnie
perfumowany **DEPILATOR „GARÇONNE”**

do nabycia wszędzie.

Cena 2 zł. 50 gr.

Skład wysyłkowy: Apteka pod św. Anną
Lwów, Janowska 52.

CZĘSTOCHOWSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

S. B. HELMAN i S-ka
Częstochowa II Aleja 28, telef. Nr. 91.
Cegła budowlana, cegła ogniotrwała, kafle i piecze.

„WTÓR”

Jest to jedyny powielacz, który daje do
3000 odbitek i kosztuje **tylko** zł. 160.
Warszawa, Krucza 36 „Wtór”.

SYNDYKAT ROLNICZY CZĘSTOCHOWSKI

SPÓŁKA AKCYJNA
W CZĘSTOCHOWIE.

Dostarcza za gotówkę i na długoterminowy kredyt, na dogodnych warunkach: **Nawozy sztuczne, Maszyny i narzędzia rolnicze, Nasiona i zboża, Paszę treściwą, Materiały budowlane, Węgiel, Koks, Naftę, Oleje i Smary.**

BIURO: PIŁSUDSKIEGO 15. TELEFONY: BIURO i SKLEP—1.73.
SKLEP: KRAKOWSKA 15. DYREKCJA—270.
SKŁADY: KRAKOWSKA 16 i HANDLOWA 3.—ADRES TEL.: SYNDYKAT-CZĘSTOCHOWA.

*Delikatna bielizna
nie należy do zbytku*

od czasu ukazania się
Kryształków Mydla-
nych Elida. Jedwabie
i koronki można teraz
prać bez trudu i bez
obawy uszkodzenia
ich. Delikatna bielizna
konserwuje się jak no-
wa przez długie lata.

Kryształki Mydlane
Elida delikatnie per-
fumowane, są równie
czyste i łagodne, jak
znane mydło Elida-
Ideal.

ELIDA KRYSZTAŁKI MYDLANE

PROSIMY POWOŁYWAĆ SIĘ NA „CZYSTOŚĆ”!

Kupujcie wyroby krajowe!

w pierwszym rzędzie

Art. „**PUROL**” do pielęgnowania
uzębienia

naturalnego i sztucznego!

Zapytania kierować: Warszawa, Skrz. Pocztowa Nr. 729.
dla „**PUROL**”

**Farby, Tapety
i Lakiery**

NAJLEPIEJ SIĘ KUPUJE

W FIRMIE

W. Gostyński

W CZĘSTOCHOWIE

II-ga Aleja Nr. 21.

OGŁOSZENIE.

**Baczność! Członkowie Kasy Chorych
i ich Rodzin!**

Powiatowa Kasa Chorych w Częstochowie podaje do wiadomości ubezpieczonych i ich rodzin, że w piątek dnia 21 grudnia 1928 r. zamknięte zostają ambulatorja chorób wewnętrznych z powodu przeniesienia ich do gmachu centralnego przy ulicy Mickiewicza, a mianowicie: ambulatorjum Nr. 2 przy ul. Stradomskiej 40, ambulatorjum Nr. 3 przy ulicy Sirażackiej, Nr. 16 i 18 w fabryce „Warta” i „Motte”.

Począwszy od dnia 24 grudnia 1928 r. tj. od poniedziałku, ambulatorja chorób wewnętrznych i dzieciennych czynne będą w nowym gmachu przy ul. Mickiewicza, wejście dla chorych wewnętrznych od ul. Mickiewicza, wejście główne, zaś dla chorych dzieci od nowej ulicy, łączącej ulicę Mickiewicza, z ul. Dobrą.

Wizyty domowe zgłaszać należy począwszy od 21-go grudnia w nowym gmachu przy ul. Mickiewicza, parter wejście główne.

Ambulatorjum na Zawodziu pozostaje nadal w dotychczasowym lokalu.

Dyrekt. r.: **W. Miłkowski.** Przewodn. Zarządu: **E. Wichura**

POLSKIE ST. MORITZ KRYNICA – ZDRÓJ

Otworzyła sezon zimowy 1928/29.

Pierwszorządne urządzenie do sportów zimowych. Skocznia narciarska i wspaniałe tereny ćwiczebne i wycie zkowe. Tor łyżwiarski o powierzchni 2,500 m. elektrycznie oświetlony. Tor do hokeja na lodzie. Tor saneczkowy długości 1,400 m najlepszy w kraju. Szereg międzynarodowych i krajowych zawodów i popisów w wymienionych działach sportów zimowych.

Kursy narciarskie.

Znakomite warunki klimatyczne.

Bezpośrednie połączenie kolejowe.

Pozatem **NORMALNY SEZON LECZNICZY.**

Czynne następujące pensjonaty i hotele. Alpejska, Alfredówka, Bellefonte, Biarritz, Braunsfeld, Bristol, Cis-Flora, Giewont Dom Katolicki, Dom Zdrojowy, Dora, Gopłana, Janina, Koleta, Kościuszko, Kryniczanka, Lan-ger, Litwinka, Lotos, Lwigród Małopolanka, Marja, Mat, Mimoza, Nowe Łazienki, Podlasie, Polonja, Polska Korona, rez. Wilson, Renesans, Riwiera, Schwartz Siedlisko, Sopicowo, Szczerbiec, Trzy Róże, Tatrzańska, Ustron, Voyel Węgierska Korona, Wisła, Zgoda.

BIURO TECHNICZNE „UNION”

w Częstochowie, ul. Śląska Nr. 4, Telef. Nr. 770.
INSTALACJE i MOTORY ELEKTRYCZNE,
RADJOSPRZĘT.

PALACZE! TYLKO PALACZE! „PUROL”

niszczy

**OSAD i ZAPACH TYTONIU
i WÓD MINERALNYCH.
ŻAĆ WSZĘDZIE!**

Inf. udziela Lekarz-D-ta **Michał Grejniec**
w Częstochowie.

SKŁADY APTECZNE

prow. farm.

Zygmunta ORŁOWSKIEGO

W CZĘSTOCHOWIE

II Aleja Nr. 24 i 29.

Posiada wszelkie artyku-
ły apt. i perfum.

Także szcnot. „**PUROL**”

Zdolni Ajenci(tki)

Akwizytorzy (rki) poszukiwani są we wszystkich miastach Rzeczypospolitej i Zagranicy (gdzie są liczniejsze kolonie polskie). Adresy należy podać do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr 729 dla „**Purol**”

Kto chce, aby towar dobrze sprzedany, kto chce coś kupić, otrzymać posadę, rozpo-
wszechnić wynalazek lub wogóle jakakolwiek bądź tranzakcję przeprowadzić—ten powinien dać ogłoszenie w „Czystości” gdyż pismo to dociera do wszelkich kątów Rzeczypospolitej Polskiej.

Posiadam 20 tys. złotych

oczekuje poważnych propozycji. Oferty do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrz. poczt. Nr. 729 dla „Dzielnego”

**Kto zakłada orkiestrę
lub chce nabyć
INSTRUMENT MUZYCZNY**
niech się zwróci do firmy
S. MALKO
w Częstochowie, ul. Piłsudskiego Nr. 11.
**Ceny najniższe,
a towar najlepszy.**

OKAZJA.

Nowoczesne wille na pensjonaty, umeblowane pokoje na sezon letni, cudowny widok na morze. Place pod budowę will, domów, fabryk, najtaniej poleca, dla przyjezdnych udziela wszelkich informacji.

DOMINIK KUJAWA
w Gdyni, Staromiejska 4.

Stacja Klimatyczna OTWOCK ZAKŁAD LECZNICZY Dr. W. PRYGOODY

Najnowsze metody leczenia: sztuczna odma piersiowa, Roentgen. Lampa kwarcowa i łukowa. Analizy lekarskie. Pawilon dla leczenia dietetycznego (cukrzyca, choroby nerek). Informacje w zakładzie lub w Warszawie. — Tel. 142-60. Telefon międzymiastowy na miejscu.

!!!**N O W O Ś Ć**!!!

TABLETKI „PUROL”

DO PŁUKANIA ZĘBÓW!

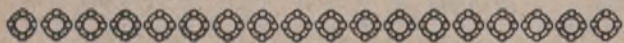
Tabletki te wrzuca się do wody i otrzymuje się musujący płyn do płukania, który usuwa wszelki nieprzyjemny zapach
— — — z ust. — — —

Porcja zł. 1.

ŻĄDAĆ WSZĘDZIE!

Informacji udziela:

- a) w Częstochowie **Lekarz D-ta Michał Grejnieć**
ul. Panny Marji Nr. 10, tel. 2-50,
b) w Warszawie ul. Nowogrodzka 31 m. 19,
telef. 16-21.

BYSZKOWICZ

w Warszawie,
Leszno Nr. 9, tel. Nr. 161—80.
Posiada stale na składzie
**WIELKI
WYBÓR
ZĘBÓW**
i artyk. Lek. Dent.

Wieczne Pióro Montblanc

jest niezbędnym przyjacielem
każdego piszącego

Do nabycia po cenach fabrycznych
wyłącznie w firmie

ADOLF SOJKA

Częstochowa, Aleja 30.

Tamże główne źródło art. „SOLALI”.

SALON

SAMOCHODOWY

„ELIBOR” w Częstochowie

ul. Panny Marji Nr. 14.

Poleca samochody

„Chevrolet”

FABRYKA WYROBÓW DRZEWNYCH

„JÓZEFÓW”

SP. Z OGR. ODP.

CZĘSTOCHOWA, Olsztyńska 1, tel. 7—75

produkuje:

AMERYKAŃSKIE MEBLE BIUROWE

STOLARZCZYZNĄ BUDOWLANĄ,
WSZELKIE LISTWY PROFILOWANE.

— — S E D E S Y — —

Adres telegr.: „JÓZEFÓW” Częstochowa.

Inż. B. Hłasko i Skrzynecki

Biuro techn. i fabr. „MŁOT”

W CZĘSTOCHOWIE

ul. Mała 24. — Telefon 507.

Wszelkie urządzenia sanitarne

Wodociągi. — Kanalizacja. — Wentylacja.

Centralne ogrzewanie wodne i parowe.

Kotłarnia miedziana i żelazna.

Kto chce mieć świeżą
i ładną cerę
niech napisze do Adm. „Czystości”
Skrz. poczt. Nr. 729 dla
„Promień”

Chorzy na płuca
proszeni są o podanie adresu do
Adm. „Czystości” w Warszawie.
Skrz. Poczt. Nr. 729 pod „Płuca”.

SKLEP

nad „Palenicą”

W KRYNICY.

Poleca wszelkie owoce,
słodocze, wędliny etc.
w gatunku najlepszym,
po cenach najtańszych!
Prosimy się przekonać!

Nowość! „PUROL” Nowość!

Szczoteczki do zębów „PUROL” systemu Lekarza-D-ty Michała Grejnieca w Częstochowie, są, jak wiadomo, najlepsze.

Szczoteczki te cieszą się uznaniem J.W.P-wa Prezydentostwa Rzeczypospolitej Polskiej Prof. D-ra Ignacego Mościckiego i J.W.P. Małzonki Jego (Pismo Nr. 312 z dn. 25 Marca 1927 r.), Jego Ekscelencji Ks. Biskupa Lubelskiego (Pismo Kurji Biskupiej z dn. 15-go Czerwca 1927 r.), Prof. D-ra med. Wincentego Łebkowskiego w Krakowie, Profesora Dentystyki i Stomatologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. (Pismo z dn. 30 Czerwca 1927 r.) oraz wielu innych przedstawicieli wszelkich sfer społecznych.

Na międzynarodowej Wystawie Sanitarnej - Higienicznej w Warszawie w Czerwcu 1927 r. nagrodzone zostały **medalem brązowym**.

Żądać wszędzie! Gdzie nie ma, zwracać się do Częstochowy **Aleja Najśw. Panny Marji Nr. 10** do lekarza-D-ty Michała Grejnieca.

Popierajcie Przemysł Krajowy!

Cierpiący na cukrzycę

proszeni są podanie adresu swego do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr. 729 sub. „Cukrzyca”.

Kto chce w Warszawie coś załatwić, może to uczynić przez nasze Biuro zleceń. Oferty do Adm. „Czystości” w Warszawie, skrz.pocz. towa 729 dla „Biuro Zleceń”

Znakomity Artysta
Aleksander Węgierko

pisze
„art. „**PUROL**”
są bardzo dobre”.

Dr. Jan Ałapin

w WARSZAWIE

UL. KRÓLEWSKA Nr. 31.

od 9-ej rano do 8 ej wiecz.

Choroby skórne i weneryczne.

Sekretarka **inteligentna**

potrzebna.

Oferty składać:

„Czystość”, Warszawa, skrz. 729.

„Czystość”, Częstochowa, skrz. 104.

Kto się chce nauczyć

TECHNIKI DENTYSTYCZNEJ,

niech poda swój adres, załączając znaczek na odpowiedź do Adm. „Czystości” w Częstochowie lub w Warszawie dla „Technika”.

KTO CHCE

MIEĆ DZIECI ZDROWE,
ten używa do pielęgnowania

U ZĘBIENIA

Komplet

„PUROL”

ZY. 1. — (prosz. † szcz.)

ŻAДАĆ W SZĘDZIE!

Inf. udziela się w Warszawie

Nowogrodzka Nr. 31 m. 19, telefon Nr. 15—21.

PAŃSTWOWY ZAKŁAD ZDROJOWY KRYNICA

położony w zachod. części Karpat 590 m. nad poziomem morza.

CAŁOROCZNY SEZON KĄPIELOWY.

- I. Sezon letni od 1. maja do 31. października.
- II. Sezon zimowy od 1. listopada do 30. kwietnia.

Szczały alkaliczne żelazisto-ziemne

Woda Zuberana najsilniejsza szczała alkaliczna Europy.

Kąpiele mineralne kwaso-węglowe i borowinowe.

Zakład fizykalno-leczniczy zaopatrzony we wszelkie najnowsze urządzenia.

KĄPIELE SŁONECZNO-POWIETRZNE.

Pierwszorzędne urządzenie mieszkań w domu zdrojowym i w nowych łazienkach.

W sezonie zimowym w domu zdrojowym i w nowych łazienkach daje się kąpiele gazowo mineralne, a nadto w domu zdrojowym częściowe zabiegi borowinowe, częściowe zabiegi wodolecznicze, częściowo elektryczne, lampa kwarcowa, wody mineralne do picia.

W domu zdrojowym mieszczą się: restauracja i czytelnia. — Centralne ogrzewania w obu budynkach i łazienkach, światło elektryczne.

SPORTY ZIMOWE I INNE ROZRYWKI.

Wład. WĘGIEŁEK

W WARSZAWIE — — TRĘBACKA Nr. 1

NAJLEPIEJ I NAJSZYBCIEJ

załatwia

WSZELKIE TRANSPORTY I PRZEWOZY

— WE WSZ. MIEJSC. RZECZP. POLSKIEJ. —

Dr. Med. L. Korybut-Daszkiewicz

(Warszawa) pisze:

„Szczoteczki „Purol” — „Anatomiczne” — są, według mego zdania, **bardzo praktyczne i godne powszechnego zastosowania”.**

Solidna firma

posiada **LOKAL**
w Centrum WARSZAWY

(I-sze piętro)

i czeka na odpow. propozycje!

Oferty do Adm. „Czystości”
w Warszawie, skrz. Nr. 729
— — dla „Solidnego”. — —